

Enkätstudie om frigivna fångars uppfattning om sin vardag

Malin Kovanen

Examensarbete

Ergoterapi

2013

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Ergoterapi
Identifikationsnummer:	4029
Författare:	Malin Kovanen
Arbetets namn:	Enkätstudie om frigivna fångars uppfattning om sin vardag
Handledare (Arcada):	Annikki Arola
<p>Sammandrag:</p> <p>Studiens syfte var att kartlägga hur personer som frigivits från fängelse upplever sig själva som aktörer i sin vardag efter att de avhandlat ett fängelsestraff, samt ta reda på hur frigivna fångar upplever att de klarar av vardagens aktiviteter efter frigivningen. Forskningsfrågorna som ställdes var: Hur anser de frigivna fångarna att de klarar av att självständigt sköta sin vardag, vad upplevs som viktigt i vardagen bland frigivna fångar samt vilka är de områden som frigivna fångar önskar att skulle ske en förändring i sin vardag. Detta är ett aktuellt ämne eftersom i Finland frigavs sammanlagt 6358 fångar år 2011. Denna studie gjordes som en kvantitativ empirisk tvärsnittsstudie och materialet samlades in med enkäter, som är en del av ett större bedömningsinstrument <i>Occupational Self Assessment, OSA</i>. OSA är ett instrument som grundar sig på referensramen <i>Model of Human Occupation, MOHO</i>, vilken användes som teoretisk utgångspunkt i studien. MOHO valdes eftersom den är klientcentrerad, praktisk, holistisk samt fokuserad på aktivitet och är en teori som är starkt evidensbaserad. Sammanlagt skickades 100 stycken enkäter till två olika organisationer, KRIS och Stop Huumeille Ry. I studien deltog 40 informanter. Resultatet visar att de största problemområden för frigivna fångar är att sköta ekonomin, uttrycka sig själv muntligt, avsaknad av rutiner som underlättar vardagen, avsaknad av redskap som möjliggör att man kan skapa något samt avsaknad av vänner med vilka man kan göra olika aktiviteter tillsammans. Viktiga aspekter som kom fram i studien var hemmet, goda sociala relationer, ta hand om sina närstående personer, meningsfulla aktiviteter och möjligheten att ta sig dit man behöver.</p>	
Nyckelord:	Dagliga aktiviteter, frigivna fångar, enkätstudie
Sidantal:	40
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Occupational Therapy
Identification number:	4029
Author:	Malin Kovanen
Title:	A survey about the experiences of released prisoners how to cope with daily life
Supervisor (Arcada):	Annikki Arola
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>The purpose of this thesis was to map out the daily experiences of released prisoners and to find out how they cope with daily tasks after they are released. Questions in the survey were: How prisoners feel they can independently manage everyday life, which things in daily life they think are meaningful and which parts of daily life they hope would change. This subject is current; In year 2011, a total of 6358 prisoners were released to society. The survey was made as a onetime empirical quantitative survey and the material used in the thesis were gathered with a questionnaire. The forms used in the survey are a part of a bigger evaluation entirety: Occupational Self Assessment, OSA, which occupational therapists use at their work. OSA is based on frame of reference 'Model of Human Occupation' MOHO, which was used as a theoretical base for the thesis. MOHO was chosen because it is evidence based, strongly customer-oriented, practical, holistic and based on action. A total of 100 questionnaires were sent to two different organizations: KRIS and Stop Huumeille Reg. Assn. An amount of 40 questionnaires were returned. The survey indicated that most problems to released prisoners caused: dealing with financial issues, expressing yourself verbally, missing daily routines, the lack of necessary tools/equipment and lack of close friends. Important issues to released prisoners were home, good social network, taking care of people close to you, meaningful activities and the possibilities to travel were needed.</p>	
Keywords:	Daily activities, released prisoners, survey
Number of pages:	40
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Toimintaterapia
Tunnistenumero:	4029
Tekijä:	Malin Kovanen
Työn nimi:	Tutkimus vankilasta vapautuneiden kokemuksista arjessa selviytymisestä
Työn ohjaaja (Arcada):	Annikki Arola
Toimeksiantaja:	
<p>Tiivistelmä: Tämän tutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa vankilasta vapautuneiden kokemuksia arjessa toimimisessa sekä selvittää kuinka he kokevat suoriutuvansa arjen toiminnoista vapautumisen jälkeen. Tutkimuskysymykset olivat: Kuinka vankilasta vapautuneet kokevat pystyvänsä itsenäisesti selviytymään arjesta, mitkä asiat arjessa koetaan merkityksellisiksi sekä mihin asioihin vankilasta vapautuneet toivovat muutosta. Aihe on ajankohtainen sillä Suomessa vapautui yhteensä 6358 vankia vuonna 2011. Tutkimus tehtiin kvantitatiivisena empiirisenä kertaluonteisena tutkimuksena ja tutkimuksessa käytetty materiaali kerättiin kyselylomakkeiden avulla. Tutkimuksessa käytetyt lomakkeet ovat osa suurempaa arviointikokonaisuutta, Occupational Self Assessment, OSA, jota toimintaterapeutit käyttävät työssään. OSA perustuu viitekehukseen Model of Human Occupation, MOHO, jota käytettiin teoreettisena perustana tutkimuksessa. MOHO valittiin sillä se on näyttöön perustuva, vahvasti asiakaslähtöinen, käytännön läheinen, holistinen sekä se perustuu toimintaan. Yhteensä lähetettiin 100 kappaletta kyselylomakkeita kahteen eri organisaatioon, KRIS ja Stop Huumeille Ry: lle. Kyselylomakkeita palautui 40. Tutkimuksessa ilmeni että eniten haasteita aiheutti raha-asioiden hoitaminen, itsensä ilmaiseminen suullisesti, päivittäisten rutiinien puuttuminen, tarpeellisten välineiden puuttuminen sekä läheisten ystävien puuttuminen. Tärkeitä asioita joita tutkimuksessa ilmeni oli koti, hyvät sosiaaliset suhteet, läheisistään huolehtiminen, tarkoituksenmukaiset toiminnat sekä mahdollisuus liikkua sinne minne on tarve.</p>	
Avainsanat:	Päivittäiset toimet, vankilasta vapautuneet, kysely
Sivumäärä:	40
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL / CONTENTS

1	Inledning.....	8
2	Bakgrund.....	8
2.1	Kriminalvården i Finland.....	9
2.1.1	<i>Fångstatistik</i>	10
2.1.2	<i>Fångarnas situation idag</i>	11
2.1.3	<i>Kriminellas sysselsättning i fängelset</i>	12
2.1.4	<i>Sysselsättning efter frigivningen</i>	13
2.2	Aktivitetens mening	13
2.3	Occupational Self Assessment, OSA.....	14
2.4	Tidigare forskning	16
2.5	Referensram - The Model of Human Occupation, MOHO	17
3	Syfte och frågeställningar	18
4	Metod.....	19
4.1	Insamling av data	19
4.2	Etiska aspekter	21
5	Resultat	22
5.1	Viktiga aspekter i vardagen	22
5.2	Självständighet i vardagen	24
5.3	Önskan om förändring i vardagen	26
6	Diskussion	27
6.1	Resultatdiskussion.....	27
6.2	Metoddiskussion.....	31
	KÄLLOR.....	33

Figurer

Figur 1. Hur informanterna ansåg att deras verklighet var.....	23
Figur 2. Hur viktigt informanterna ansåg de olika påståenden var.	24
Figur 3. Hur informanterna upplevde att påståenden beskriver dem i verkligheten.....	25
Figur 4. Hur viktiga informanterna upplevde att påståenden de hade mest problem med var.....	25
Figur 5. Hur många som har svarat ”Mycket bra” på de olika påståendena.....	26
Figur 6. Figur 6. Önskan om förändring per fråga.....	27

Tabeller

Tabell 1. Frigivna under året 2011, enligt frigivningsgrund, kön och anstaltstyp (RISE 2011).	10
---	----

FÖRORD

Inspirationen till detta arbete kommer från alla de människor som har haft det svårt att hitta sin plats i samhället. Livet kan ibland dra ut på fel spår och det kan vara svårt att ensam få ordning på sitt liv igen om det har råddat till sig. Med detta arbete vill jag påminna att ingen bör glömmas oberoende vilken bakgrund man har.

Det har varit en lång och krokig väg att få ihop detta arbete. Ämnet har inte varit det lättaste, och att få tag på informanterna visade sig svårare än vad jag hade tänkt mig. Jag vill hjärtligt tacka Mirva Suutarinen från Stop Huumeille ry, Minna Kantoniemi, Katariina Pousi och Päivi Peltola från KRIS som hjälpt mig att få kontakt med informanterna. Ett stort tack också till min handledare från skolan Annikki Arola som har varit tålmodig och gett sitt stöd genom hela processen. Också arbetets granskare Marina Arell-Sundberg är värd ett hjärtligt tack av hennes flexibilitet.

1 INLEDNING

Jag har valt ett ämne som inte är speciellt vanligt inom ergoterapin eftersom jag anser att ergoterapeuterna skulle ha mycket att ge denna grupp. Ergoterapeuterna har den typ av kunskap som personer som har varit i fängelse saknar och har stora problem med, stort sagt problem med att hantera sin vardag och styra sitt liv i den riktning man önskar. Och vilken annan yrkesgrupp bemästrar vardagen bättre än ergoterapeuter.

Med detta arbete önskar jag väcka även någon annans intresse inom området och jag vill föra fram ergoterapin inom ett nytt område.

Det är viktigt att studera ex-fångars situation och deras egna uppfattningar om sig själva i dagens samhälle, eftersom integreringen till samhället innehåller en hel del problem- och riskområden som personalen som jobbar med fångar och frigivna fångar, bör känna till. Problemen att återgå tillbaka till samhället har ändrats en hel del genom tiderna, så stödet som fångarna behöver har också därmed ändrats. Integreringen börjar redan medan personen ännu är i fängelset och fortsätter långt ännu efter frigivningen, så det är viktigt att höra kriminellas egna upplevelser om sina förmågor och svagheter. Med att beakta kriminellas egna upplevelser kan yrkespersonalen försöka påverka positivt integreringsprocessen så att återgåendet till samhället skulle vara så smidigt som möjligt.

Även om det har gjorts en del studier inom kriminalvården är det viktigt att komma ihåg att varje person bör ses som en individ som bör ha en individuell integreringsplan och egna personliga mål utgående från individens egen syn.

2 BAKGRUND

I detta avsnitt kommer jag att redogöra om aktivitetens mening i allmänhet samt om Finlands kriminalvård i dagens samhälle. Jag kommer också att ta upp de centrala begreppen dagliga aktiviteter (ADL) och mening.

2.1 Kriminalvården i Finland

Finland driver i dagens läge en moderat kriminalpolitik, som började ta sin form på 1970 – talet och då betonas att antalet fångar skulle sänkas. Detta har förverkligats, och idag har Finland bara en tredjedel fångar av det då var. Metoderna med vilka man skulle minska fångarnas antal var att öka tillämpningen av böter och villkorliga straff, införa samhällstjänst, ungdomsstraff och övervakning av unga mellan 15-20 års ålder samt ökad användning av villkorlig frihet och övervakad frihet. (Blomster et al. 2011:5-6.)

I Finland kategoriseras fångar i tre huvudgrupper; dömda fångar, bötesfångar och häktade. Med dömda fångar menas personer som avhandlar ett ovillkorligt fängelsestraff som dömts för en bestämd tid eller på livstid eller personer med villkorligt fängelsestraff som har beslutats att verkställa (Blomster et al. 2011:15). Med bötesfångar avses personer som avhandlar ett fängelsestraff på grund av obetalda böter (Blomster et al. 2011:14). Häktade personer är dessa som gripits som brottsmisstänkta, beslutet om häktningen görs alltid av domstolen och personen som blir häktad grips alltid omedelbart. (Blomster et al. 2011:6.) I Finland frigavs år 2011 totalt 6358 fångar från fängelset, varav 3982 var dömda fångar, 1251 var bötesfångar och 1125 var häktade (Blomster et al. 2011:15).

Dagens fängelset har tre huvudsakliga uppgifter, för det första att verkställa fängelsestraffet, för det andra att minimalisera skadorna som kan uppstå medan personen avhandlar sitt straff, och för det tredje att stöda fångarna till att kunna återgå till ett sunt liv i det civila. För att stöda fångarna att återgå till det civila ordnas det olika aktiviteter samt skolningar under fängelsetiden. Sådana stödåtgärder är arbete, utbildning och andra aktiviteter. Syftet med dessa är att förbereda fångarna med grundläggande färdigheter i arbetslivet och ge eller förbättra yrkeskunnigheten samt allmänbildningen. År 2011 hade hälften av fångarna inte möjlighet att delta i någon form av sysselsättning i fängelset. Detta orsakas av brist på personal, otillräckliga utrymmen, fångarnas många handa problem samt anstalts säkerheten. (Blomster et al. 2011:19-20.)

Många av de problem som kommit fram i tidigare forskning visar på att personer med kriminell bakgrund har svårigheter att klara av vardagliga uppgifter. Tidigare forskning-

ar konstaterar att det finns många problem som skapar stora hinder för att återgå till ett sunt liv. De mest allmänna problemen är stora skulder, både till officiella anstalter samt till undre världen, oförmåga till arbete, arbetslöshet, avsaknad av regelbundna inkomster, brist på sociala kunskaper, bristfälligt socialt nätverk, drogmissbruk, bostadslöshet, svårigheter att ta hand om sig själv och svårigheter att utföra dagliga aktiviteter. (Kainulainen & Raunio 2003, Näkki 2006, Granfelt 2007, Uusitalo 2009).

2.1.1 Fångstatistik

Fångpopulationen har ändrats betydligt under 2000 – talet. Antalet dömda egendomsbrott och antalet stölder har minskat betydligt, medan våldsbrott, framför allt miss-handel, har stigit. Också fångar som dömts till sedlighetsbrott, trafikfylleri samt narkotikabrott har stigit. År 2011 frigavs 5806 män och 552 kvinnor, totalt alltså 6358 fångar från Finlands olika fängelset. I tabell 1 kan man se närmare de frigivnas frigivningsgrund. (Blomster et al. 2011:17.)

Tabell 1. Frigivna under året 2011, enligt frigivningsgrund, kön och anstaltstyp (RISE 2011)

	Anstaltstyp								
	Slutna fängelser			Öppna anstalter			Alla anstalter		
	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt
Frigivna från anstalter, totalt	4 294	449	4 741	1 512	103	1 615	5 806	552	6 358
1. Helt avtjänade straff	1 084	159	1 243	40	3	43	1 124	162	1 286
2. Benådning av republikens president från vidare straffverkställighet	0	0	0	3	0	3	3	0	3
3. Villkorligt frigivna	2 179	188	2 365	1 468	100	1 568	3 647	288	3 935
■ enligt benådning av republikens president	2	0	0	1	1	2	3	1	4
■ enligt Brottspåföljdsmyndighetens beslut	0	0	0	0	0	0	0	0	0
■ enligt anstaltsdirektörens beslut	2 177	188	2 365	1 465	99	1 564	3 642	287	3 929
■ enligt beslut från Helsingfors hovrätt	0	0	0	2	0	2	2	0	2
■ enligt beslut från krigsförbrytardomstolen i Haag	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4. Frigivna häktade	1 024	101	1 125	0	0	0	1 024	101	1 125
■ förkastade åtal	4	0	4	0	0	0	4	0	4
■ senarelagd behandling	2	1	3	0	0	0	2	1	3
■ ovillkorligt dömda men frigivna	112	7	119	0	0	0	112	7	119
■ villkorligt dömda	207	26	233	0	0	0	207	26	233
■ annan orsak	699	67	766	0	0	0	699	67	766
5. Övriga grunder	7	1	8	1	0	1	8	1	9
Avlidna	10	0	10	4	0	0	14	0	14
Avbruten verkställighet	3	1	4	0	0	0	3	1	4
Överförda till andra länder	44	3	47	4	0	4	48	3	51

En tredjedel av de dömda fångarna är förstagångs förbrytare. Andelen fångar som är intagna från tredje till den sjunde gången är 35 procent. Var femte fånge befinner sig minst åttonde gången i fängelse (Blomster et al. 2011:18).

2.1.2 Fångarnas situation idag

Rehabiliteringen som sker i fängelset blir oftast meningslös om inte de fortsätter efter frigivningen. För att stöda de frigivna fångarna till ett liv fritt från berusningsmedel skulle det vara bäst att personerna skulle ha en bostad, arbets- eller studieplats, regelbunden inkomst samt ett socialt nätverk då de frigivs. För att ordna dessa saker har varje fånge rätt till en frigivningsplan som görs under fängelsetiden, trots detta var det bara 53 % år 2009 av fångarna som fick en frigivningsplan. (Kaurala & Kylämarttila 2009:8).

Enligt en undersökning gjord av Social- och Hälsovårdsministeriet år 2006 är dagens fångars sociala bakgrund rätt så dålig. 13 % var bostadslösa då de hamnade till fängelse, cirka 50 % hade inte någon yrkesutbildning, 37 % var arbetslösa då de hamnade till fängelse och 12 % hade aldrig varit i arbetslivet. Största delen av de som hamnat till fängelset levde på socialskyddets stöd och 40 % hade skaffat utkomst via brottslighet. Av de frigivna fångarna var 81 % skuldsatta. Självmords tankar hade 17 % av de frigivna fångarna. (Näkki 2006:3.)

Frigivna fångars största problem för att återgå till samhället är bostadslösheten och annars svaga omständigheter. Också missbruk av berusningsmedel är ett mycket vanligt problem. (Näkki 2006:19.)

Även om fångarna har fått någon form av stöd för att återgå till det civila under fängelsetiden betyder det inte att stödet skulle fortsätta efter frigivningen. Då en person frigivs från fängelset är hemkommunen ansvarig för att stöda den frigivna fångens integrering tillbaka till samhället. Detta är rätt så problematiskt eftersom de frigivna fångarna oftast blir utan någon form av stöd eftersom kommunerna inte vill synliggöra någons fängelsebakgrund. (Näkki 2006:19.)

Ett mycket betydande hinder för att kunna leva ett sunt liv är att fångarna är skuldsatta. Detta hindrar många som frigivs fängelset från att skaffa ett jobb och att ändra på sitt levnadssätt kräver oftast att man kan se en möjlighet i framtiden men också att man får stöd vid behov. Fångar med skulder upplever att de inte har motivation att arbeta eftersom en allt för stor del av lönen tas bort för att minska skulderna. Detta leder till att många frigivna återgår till svart arbete och därmed blir de på ett sätt utanför samhället eftersom de inte har ett ärligt jobb med vilket de kan försörja sig själva och sin familj. Detta kan vara hela resten av livet och man kan säga att dessa personer är sina skulders fångar för livstid. Av de skuldsatta frigivna fångarna återgår 38 % till att jobba svart. (Näkki 2006:3.)

Frigivna fångar har svårt med att få hjälp i samhället fast än de skulle vara motiverade till att förbättra sina sätt. Av de frigivna hade 86 % motivation till att utreda sina skulder men bara 6 % hade fått hjälp till detta. (Näkki 2006:3.)

2.1.3 Kriminellas sysselsättning i fängelset

I fängelset sysselsätts fångarna under arbetstiden antingen i produktionsarbete eller förberedande arbete. Syftet med förberedande arbete är att ge fångarna färdigheter till arbetslivet utanför fängelset. Också utbildning, som ordnas i samarbete med utomstående läroanstalter, och andra aktiviteter kan godkännas av fängelset. Utbildningen består av allmänbildande- och yrkesinriktad utbildning. Också tillåtelse till högskolestudier kan beviljas. Dessa studier utförs oftast som distansstudier. Fängelserna erbjuder också oftast möjlighet till olika typer av social rehabilitering och rehabiliterings program för missbrukare. På grund av personalbrist, lokalbrist, fångarnas mångfaldiga problem och anstalts säkerheten är det bara under hälften som får möjligheten att delta i sysselsättningarna som fängelserna erbjuder. (RISE 2011:19–20.) Det vore viktigt att redan i fängelserna kunna stöda fångarna till att återgå till det civila.

För samhällspåföljds klienterna ordnas åtgärdsprogram mot kriminellt beteende missbruk, trafiksäkerhet och hantering av vrede (RISE 2011:28).

2.1.4 Syssetsättning efter frigivningen

Efter frigivningen har personerna möjlighet till rehabilitering och olika stödåtgärder då det gäller missbruk av berusningsmedel. Det vore bäst att rehabiliteringen skulle fortsätta oavbrutet i civila då personen frigivs. Framför allt är det personens hemkommun som är i ansvar av rehabiliteringen och sköta om att den frigivnas integrering till samhället. Kommunens stöd blir på många ställen rätt så svag så den tredje sektorens betydelse inom rehabiliteringen är mycket viktig. (Granfelt 2007:19-21.)

Det finns olika typer av dagcenter som är menade för personer som kommit ut ur fängelset. Dessa dagcenter stöder till ett liv fritt från berusningsmedel och kräver att personerna inte är berusade då de kommer till dagcentret. Dagcentren erbjuder ett ställe att komma till samt spendera tid på, träffa andra människor i samma situation och ger möjlighet till olika aktiviteter. Från dagcentren får de frigivna fångarna stöd i olika ärenden av personalen. (Kriminalihuollon tukisäätiö & Rehellistä elämää [www] 2013.)

2.2 Aktivitetens mening

Ergoterapeuterna ser allt som människan gör som aktivitet, detta innebär dagliga aktiviteter, fritidsaktiviteter och arbete (CAOT 2002:34). Människans aktiviteter kategoriseras i dessa tre kategorier men Kelly & Kelly menar att det kan vara ibland svårt pressa in en viss aktivitet i bara en kategori. Samma aktivitet kan också upplevas väldigt olika beroende på individen. Någon kan uppleva en viss aktivitet som fritid medan någon annan upplever exakt samma aktivitet som arbete. Också en viss aktivitet kan upplevas olika av samma person olika vid olika tillfällen beroenden på olika livssituationer. (Kelly & Kelly 1994.)

Meningsfulla aktiviteter skapar värde och ger mening i livet. Att fylla sin vardag med sådana aktiviteter som man själv upplever meningsfulla höjer den subjektiva livskvaliteten och livet känns rikare. (Whalley Hammel 2004:300.)

I många tidigare studier har man kommit fram till att genom att göra sådana aktiviteter som är viktiga för en, skapar man mening i vardagen och höjer den upplevda livskvaliteten. Man kan säga att meningsfulla aktiviteter ger livet en mening. (Laliberte-Rudman et. al 2000, Vrkljan & Miller-Polgar 2001.)

Olika livssituationer ger olika syn på aktivitet. Det har gjorts studier om dagliga aktivitetens meningsfullhet hos olika målgrupper bland annat med personer med mentalproblematik, äldre, arbetslösa, personer med kronisk smärta. I studierna kommer det fram att dagliga aktiviteter skapar en känsla av kompetens och hjälper att ha kontroll över det mentala sinnet samt att livskvaliteten höjs då personerna känner att de är kompetenta att klara av dagliga aktiviteter. (Aegler & Satinks 2009, Argentzell et al. 2012, Aubin et al. 1999). Det känns viktigt för personerna att vara delaktiga, utmanade, accepterade och ha ett schema (Hägglom-Kronlöf 2009, Hillborg et al. 2012). Tollén et al. (2008) har gjort en studie med äldre personer var det kom fram att det är viktigt att kunna vara självständig och utföra så mycket som möjligt av dagliga aktiviteterna själv. Skada, sjukdom eller miljö ansågs påverka dagliga aktiviteterna negativt, medan att leva tillsammans med någon påverkade aktivitetsutförandet positivt. Även om det sker en stor förändring i livet upplevs det viktigt att kunna hålla kvar de aktiviteter som man tidigare upplevt som meningsfulla (Persson & Zingmark 2006).

2.3 Occupational Self Assessment, OSA

The Occupational Self Assessment, OSA är ett bedömningsinstrument som starkt klientcentrerat och fokuserar på att hämta fram klientens eget perspektiv på hur han/hon upplever sin kompetens till aktivitet, samt vilka aktiviteter han/hon upplever som viktiga (Baron et al. 2007:7). OSA grundar sig på Mode Of Human Occupation, MOHO, samt på klientcentrerad praxis. OSA:s syfte är att kartlägga hur personerna upplever sig själva som aktivitetsutförare och vilka aktiviteter är viktiga för dem. OSA hämtar också fram personernas starka sidor.

OSA är uppbyggt i fyra olika delar. I första delen värderar klienten sin kompetens till olika aktiviteter utgående från bedömningsformulärets påståenden. Den andra delen består av att klienten utvärderar hur viktiga bedömningsformulärets påståenden är för ho-

nom/henne. I det tredje skedet benämner klienten fyra påståenden som han/hon önskar en förändring i. Och tillslut nämner klienten angelägenhetsordningen till dessa fyra påståenden som han/hon valt i skede tre. (Baron et al. 2007:7.)

Instrumentet OSA grundar sig på ett tidigare självbedömningsinstrument, The Self Assessment of Occupational Functioning, som utvecklats av Baron och Curtin redan på 80-talet. (Baron et al. 2007:11.) SAOF gick igenom flera studier och pilotstudier. När SAOF var översatt till svenska och finska, kunde man konstatera att SAOF var kulturbunden och därmed fungerade inte översatta versionerna i alla länder. Detta fynd gav behov till ett instrument som inte var bunden till en viss kultur, och bland annat dessa två studier ledde till att man började utveckla ett nytt instrument. (Baron et al. 12:2007).

Den version av OSA som finns idag började utvecklas år 1998. Utvecklingen av instrumentet började med analys av alla tidigare instrument som grundar sig på Model Of Human Occupation. På grunden av denna analys gjordes sedan en lista på förslag på påståenden som kunde användas i OSA. (Baron et al. 14:2007.) Utvecklingen av innehållet av instrumentet skedde med samarbete av ergoterapeuter från olika länder, och listan med påståenden skickades till dem för att granskas och testas. För att säkra att instrumentet inte var kulturbundet testades påståenden av instrumentet på olika språk och i olika kulturer. (Baron et al. 13:2007.)

OSA:s första pilotstudie gjordes i Amerika och Sverige år 1997. I studien deltog personer med mentalproblematik. Efter pilotstudien gjordes ännu få förbättringar och den slutligaversionen av OSA blev klar 1998. Därefter har ännu gjorts några studier (Kielhofner&Forsyth 2001 och Iyenger, Kielhofner, Forsyth 2002) som har lett till små förändringar så att den version som finns idag av OSA (2.2) har uppstått. (Baron et al. 14-15:2007.)

Alla de studier som har gjorts under OSA:s utveckling har lett till att instrumentet kan anses vara reliabelt och instrumentet har en stark validitet.

2.4 Tidigare forskning

Personer med kriminell bakgrund är oftast fattiga, missbrukare och är socialt begränsade. Deras sociala nätverk är svagt och detta leder till att personerna känner sig oförmögna, mindre värda och ensamma (Kääriäinen 1994, 274–282). Bostadslösheten är ett av de största hindren för att frigivna fångar kan integreras till samhället, personer med kriminell bakgrund är oftast i mycket dålig ställning i bostadsmarknaderna och de blir oftast avvisade redan på grund av deras bakgrund (Karjalainen & Viljanen 2009:20).

Ett annat stort hinder för att integreras till samhället är frigivnas situation på arbetsmarkanden. Största delen av de som frigivs har ingen arbets- eller studieplats då de frigivs. Karjalainen & Viljanen (2009) har studerat frigivningsplanerna av drygt 30 % av frigivna fångarna och de kunde konstatera att 71 % av dessa som deltog i studien skulle behöva en arbetsplats samt 92 % skulle behöva en studieplats.

Enligt Brottsförmyndigheternas årsberättelse 2009 ser speciellt unga personers situation dålig ut. Det ser ut som om allt fleras situation har grunderna redan i barndomen och en sak leder lätt till en annan. Därför anses det vara mycket viktigt att kunna gripa problemen i ett så tidigt skede som möjligt då ett problem upptäcks. Ju tidigare individen börjar med brott desto sämre ser hans/hennes framtid ut. De som börjat med brott i en tidig ålder använder troligtvis mer berusningsmedel och gör mer brott än de som börjat med brott senare i livet. De unga som har gjort brott har ingen motivation till att studera samt de har ingen aning om hur de ska kontrollera sitt liv. (RISE 2008:10)

För att återgå till ett brottfritt liv hjälper det mycket om kriminella har starka relationer inom familjen, syskon och en bra relation till föräldrarna. Om personen under fängelseiden ångrade sitt brott och frivilligt deltog i missbrukarvård samt deltog i arbete under fängelseiden har han/hon större möjlighet att ta sig ur det brottsligalivet. (RISE 2008:10)

En studie gjord av Margorit Krespi Boothby, 2011, tar upp hur fångar ser sina egna roller under fängelseiden. Rollerna som man har under fängelseiden ändrar när man frigges och det kan vara svårt att byta roll i så kort tid. Under fängelseiden upplevde flesta att de arbetar för systemet och de flesta beskrev att deras huvudsakliga uppgift i fängel-

set är att ge stöd åt andra fångar, speciellt stöda de nya som kommer till fängelset. Tillika upplevde fångarna sig själva som en informationskälla för nya fångar. (Krespi Boothby 2011:8-9.) Dessa roller påverkade fångarna också på individuell nivå, de upplevde att de gjorde något meningsfullt och värdefullt samt att detta underhöll dem så att de inte blev uttråkade. Detta skapade också en känsla av samhörighet och att vara en del av något större. Att stöda nya fångar skapade känslan av att vara värderad samt att kunna påverka positivt i en annan persons liv. (Krespi Boothby 2011:10–12.)

2.5 Referensram - The Model of Human Occupation, MOHO

Teoretisk utgångspunkt till arbetet är The Model of Human Occupation, MOHO. Denna metod är vald eftersom den är klientcentrerad, praktisk, holistisk samt fokuserad på aktivitet och är en teori som är starkt evidensbaserat. MOHO omfattar komponenterna vilja, vana, utförande och miljö. Dessa komponenter syns tydligt i enkäten som användes i denna studie. MOHO:s styrka ligger i att se varje individ som unika varelser och uppskatta deras egen syn på sin situation. MOHO går ut på att förstå, respektera och stöda klientens värden, roller, vanor, erfarenhet samt miljö. Valen gällande klienten skall grunda sig på klientens egna val, handlingar och erfarenheter, eftersom klientens självständighet värderas högt. (Kielhofner 2007). Orsaken till varför MOHO har valts som teoretiskutgångspunkt till denna studie är att personalen som jobbar med klienter med kriminell bakgrund bör kunna fånga upp klienternas starka sidor samt stöda till sunda vanor, roller och värderingar. Personer med kriminell bakgrund bör ses som individer, och deras egna tankar och uppfattningar bör beaktas i integreringsprocessen.

MOHO:s utveckling började redan år 1980 då tre ergoterapeuter (Kielhofner, Burke & Heard) ville beskriva hur de resonerar kring sitt jobb. Detta ledde till att de publicerade en serie på fyra artiklar i tidsskriften *American Journal of Occupational Therapy*. Målet med MOHO är att stöda ergoterapeuter i deras arbete att jobba aktivitetsbaserat, klientcenterat, holistiskt, evidensbaserat och koppla ihop teori med praktik. (Kielhofner 2007:1.)

Eftersom MOHO har använts i många olika länder har utvecklaren fått feedback på hur modellen har passat in i olika kulturer, och tack vare detta kunnat utveckla en modell

som inte är kulturbunden. MOHO ser varje människa som en individ oberoende hennes kulturella bakgrund.

Idag används MOHO i många länder och är översatt till över 20 olika språk. MOHO:s styrka ligger i att den stöder till aktivitetsbaserad praxis, hjälper terapeuten att prioritera klientens behov, har en holistisk syn på människan, är klientcentrerat, bas för att ställa upp mål för terapin och är en grund för intervention. (Kielhofner 2007:1.)

Enligt Kielhofner (2007) påverkas människans utförande av fyra olika aspekter, vilja, vana, utförande och miljön. Människans vilja är ett resultat av tidigare upplevelser, tolkning, förutsägelse och val. Viljan kan ses vara i anknytning till tankar och känslor som hänger ihop med människans förmåga, effektivitet, njutning, belåtenhet samt till vad människan tycker är viktigt och meningsfullt. Viljan kan delas in i tre delar, möjlighet att påverka, intressen och värden. (Kielhofner 2007:12-15.) De processer som uppehåller vår vardag kan ses som vana. Detta innehåller roller, som påverkar vår identitet, och vissa inlärda sätt som uppkommer i viss miljö då aktiviteten utförs många gånger. (Kielhofner 2007:16-18.) Med utförande menas människans inre förmåga till aktivitet. Detta innebär motoriska, processuella och kommunikations/interaktions färdigheter. Dessa färdigheter möjliggör uppfattning om den fysiska omgivningen, olika händelser, handlingssätt samt den sociokulturella omgivningen. (Kielhofner 2007:18-20.) Den fjärde aspekten, miljön, innebär både sociala miljön och fysiska miljön (Kielhofner 2007:21).

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syfte med denna studie är att kartlägga hur personer som frigivits från fängelse upplever sig själva som aktörer i sin vardag, efter att de avhandlat ett fängelsestraff. Samt ta reda på hur frigivna fångar upplever att de klarar av vardagens aktiviteter efter frigivningen.

Tre forskningsfrågor ställdes:

Forskningsfråga 1:

Hur anser de frigivna fångarna att de klarar av att självständigt sköta sin vardag?

Forskningsfråga 2.

Vad upplevs som viktigt i vardagen bland frigivna fångar?

Forskningsfråga 3:

Vilka är de områden som frigivna fångar önskar att skulle ske en förändring i sin vardag?

4 METOD

Studien utfördes som en kvantitativ empirisk, tvärsnittsstudie med färdiga svarsalternativ. Avsikten med kvantitativa studier är att samla in information som går lätt att systematisera och bearbeta standardiserat (Jacobsen 2003:180). En tvärsnittsstudie innebär att studien ger en bild av en situation vid en viss tidpunkt (Jacobsen 2003:72). Data samlades in med en enkät som är en del av ett större bedömningsinstrument, Occupational Self Assessment, OSA, som används av ergoterapeuter i bedömnings syfte. Enkäten grundar sig på MOHO och det syns tydligt i påståenden. Påståenden fångar in personens utförande, vana, vilja och miljö.

4.1 Insamling av data

Inklusionskriterierna för att delta i studien var att informanterna ska ha avhandlat minst ett fängelsestraff och varit frigivna i minst tre veckor. Kön eller ålder påverkade inte i inklusionen. Bostadssituationen påverkade inte heller. Nationaliteten påverkade inte inklusionen men språket påverkade, för att delta i studien måste informanten förstå och kunna läsa finska, eftersom enkäten och anvisningarna var på finska.

I denna studie användes enbart självutvärderingsblanketten från bedömningsinstrumentet OSA. Självutvärderingsblanketten användes som en enkät som informanterna fyllde i. Denna del av instrumentet valdes eftersom den fångar in de centrala delar gällande aktivitetsutförande som denna studie var ute efter. Enkätens påståenden 1-11 hänger ihop med utförande, påståenden 12-16 med vana, 17-21 med vilja och 22-29 med mil-

jön. Eftersom klienternas åsikter har tagit i beaktning vid utvecklingen av OSA har reliabiliteten och validiteten ökat så att instrumentet faktiskt mäter det man har tänkt att det skall mäta samt begreppen har utvecklats så att klienterna faktiskt förstår de begrepp som används i instrumentet (Baron et al. 2007:12-13). Psykologien Kustannus Oy har copyright på hela instrumentet OSA, så blanketterna som användes i studien fick inte kopieras, enbart officiella versioner användes.

För att samla ihop informanter till studien kontaktades olika organisationer via e-post, för att kartlägga om organisationerna ansåg att de hade möjlighet och passliga kontakter till personer som kunde fungera som informanter i studien. Allt som allt kontaktades nio olika verksamhetsställen från fyra olika organisationer; KRIS, Stop Huumeille ry, Sininauhaliitto och Brottsförklaringsmyndigheten. Av dessa fyra organisationer var det två olika organisationer som var villiga att delta från fyra olika verksamhetsställen. Varje verksamhetsställe hade en kontaktperson. Kontaktpersonerna beräknade själva hur många enkäter de kunde ta emot. Enkäternas fördelning mellan de fyra olika verksamhetsställen var inte jämn utan berodde på verksamhetsställets klientkapacitet. Sammanlagt skickades 100 stycken enkäter ut via posten till de fyra olika kontaktpersoner från två olika organisationer, Stop Huumeille Ry samt Kriminellas Revans I Samhället, KRIS. Kontaktpersonerna fick anvisningar om hur enkäten skulle fyllas i samt anvisningar i att de kan hjälpa informanterna vid behov att fylla i enkäterna.

Varje enkät (bilaga 4) skickades tillsammans med ett följebrev (bilaga 1), samt skriftliga instruktioner (bilaga 2) hur enkäten skulle fyllas i, i ett kuvert som kontaktpersonerna delade ut som sådana till informanterna då informanterna besökte dagcentren. Då man gör en studie med enkäter bör man beakta enkätens uppbyggnad, att enkäten har lätta frågor, man använder inte inledande frågor och man borde minska feltolkningen av begreppen som används i enkäten (Jacobsen 2003:191-194). Informanterna fyllde sedan i enkäterna antingen självständigt, eller de kunde be om hjälp av kontaktpersonerna. Informanterna fyllde i enkäterna då de besökte dagcentren och varefter de kunde sluta kuvertet och ge det tillbaka till kontaktpersonen. Tid för kontaktpersonerna att samla in enkäterna var 3 veckor, varefter enkäterna skickades via posten tillbaka till skribenten. Postavgifterna sköttes av skribenten.

Materialet bearbetades rätt så numeriskt. I ett statistikprogram, Excel, byggdes upp en tabell var varje påstående var representerat och under varje påstående matades in vad informanterna hade svarat. Därefter kunde materialet analyseras enligt vad informanterna upplevde att de klarade av mycket bra, vad de hade svårigheter med samt vilka påståenden de önskade en förändring i.

4.2 Etiska aspekter

Informanterna som deltar i en studie bör delta frivilligt, de bör få fullständig information om studiens syfte, nackdelar samt fördelar. Informanterna bör ha ett garanterat identitetsskydd och de bör bli korrekt återgivna (Jacobsen 2003:21-23). Deltagarna i studien hade ett garanterat anonymitetsskydd. Informanterna väljs ut av kontaktpersonerna och skribenten har ingen kontakt eller tillgång till namn- eller andra uppgifter av informanterna. Enkäten besvarades anonymt och deltagarna kan inte kännas igen av svaren. Deltagarna fick fritt välja ville de delta i studien efter att ha fått all information gällande studien. På det sättet hade de möjlighet att ge sitt samtycke. Informationen om studien gavs till informanterna via ett följebrev samt kontaktpersonerna gav muntlig information samt svarade på frågor ifall sådana uppkom vid svarstillfällen. Efter att informanterna hade fått informationen om studiens syfte samt instruktioner om hur enkäten fylls i, samt sett enkäten, kunde de själva bestämma om de ger sitt samtycke till studien och vill delta. Brevet som informanterna fick innehöll följande (se bilaga 1): beskrivning av syfte med studien samt tillvägagångssättet, beskrivning av eventuella följder av deltagandet, hur data som samlats in används samt nyttan med studien. I brevet framgår vem som svarar för projektet och till vem man kunde vända sig till vid eventuella frågor. Efter studien förvaras enkäterna enligt Arcadas sed i låsta arkiv. Etiska rådets arbetsutskott på Arcada godkände studieplanen före studien utfördes. Informanterna nåddes enbart via tredje sektorens tjänster och därmed krävdes inte undersökningslov. Detta val har gjorts medvetet eftersom om kontakten till informanterna skulle fås via första eller andra sektor skulle organisationerna kräva ytterligare undersökningslov.

5 RESULTAT

I det här stycket kommer jag att redogöra för studiens resultat. Jag kommer att ta upp vad de frigivna fångarna upplevde som viktigt i vardagen, hur de upplevde att de klarar av att självständigt sköta sin vardag och inom vilka områden i vardagen önskade de att det skulle ske en förändring i. I studien deltog sammanlagt 40 personer, som ger en svarsprocent på 40 %.

5.1 Viktiga aspekter i vardagen

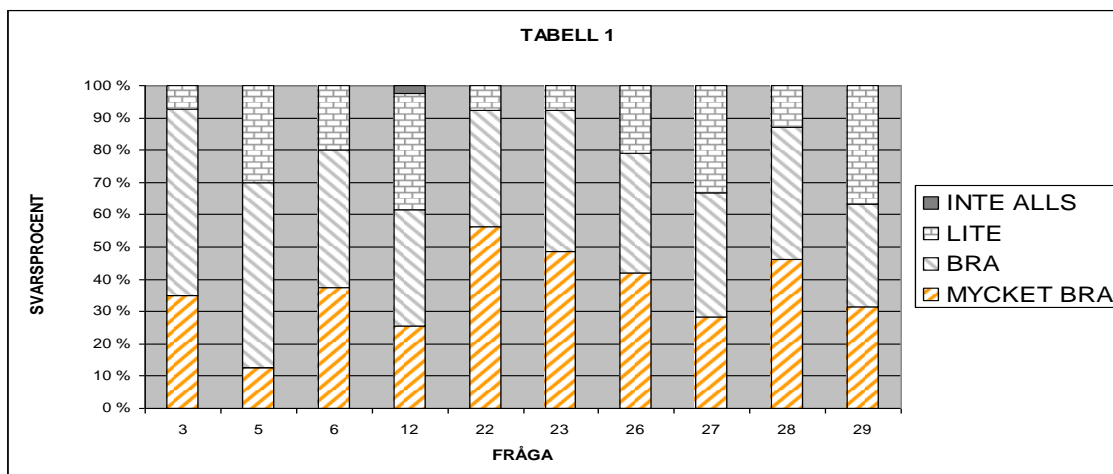
Hemmets betydelse var en av de saker som kom mycket tydligt fram i studien. Det upplevdes mycket viktigt att ha ett ställe var man trivs och var man kan slappna av. Alla informanterna, 100 %, ansåg att ha en plats att bo som mycket viktigt eller viktigt. Därmed bara 56 % svarade att de har en sådan plats. Frigivna fångarna upplevde att det är mycket viktigt att ha ett ställe var man bor på och har möjlighet att ta hand om sig själv på detta ställe. Också hemmets tillräckliga utrustning som möjliggör att man kan ta hand om sig själv lyftes fram i studien som betydelsefull aspekt, 63 % ansåg att det är mycket viktigt att det finns sådan utrustning i hemmet. Det upplevdes också mycket viktigt att ta hand om det stället man bor på. Av informanterna svarade 58 % att de upplever att det är mycket viktigt att ta hand om stället de bor på medan enbart 35 % svarade att de faktiskt gör det.

Man kan också se tydligt i studien att goda sociala relationer var viktiga för informanterna. Framför allt kom det fram att de frigivna fångarna upplevde att det är mycket viktigt att ha sådana personer som stöder en vid behov och att ha sådana goda bekanta med vilka man kan göra tillsammans olika saker med. Informanterna upplevde det också mycket viktigt att ta hand om de personer som är viktiga för dem. Sociala förmågorna och sociala kontakterna kom fram genom att 63 % av informanterna svarade att det är mycket viktigt att känna personer som stöder och uppmuntrar en vid behov. Men enbart 42 % svarade att de har sådana goda sociala relationer. Också sådana vänner som man kan göra olika aktiviteter med upplevdes mycket viktiga (46 %) men bara 31 % svarade att de har sådana vänner. 56 % av informanterna upplevde att det är mycket viktigt att ta

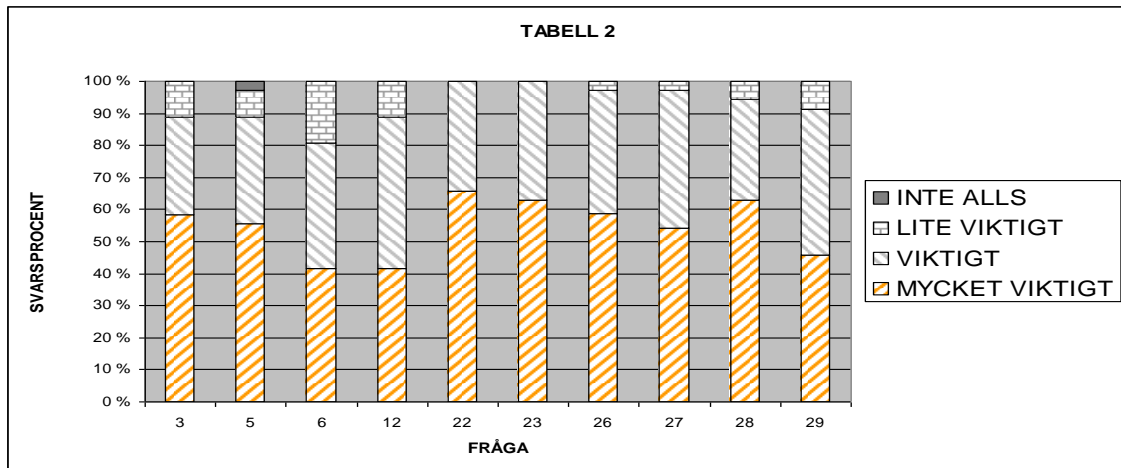
hand om sina närstående medan 87 % anser att de skulle kunna göra en förbättring inom detta.

Andra aspekter som upplevdes om mycket viktiga var möjligheten att göra saker man själv njuter av, förmågan att kunna slappna av och njuta av livet samt det upplevdes mycket viktigt att kunna röra sig dit man behöver. Möjligheten att utföra sådana aktiviteter som är viktiga för en, upplevdes mycket viktigt av 54 % medan enbart 28 % svarade att de har möjlighet till att utföra sådana aktiviteter.

Påståenden nummer 3, 5, 6, 12, 22, 23, 26, 27, 28 och 29 upplevdes alltså mest viktiga i studien. Resultatet visar att flesta av informanterna upplevde dessa påståenden som mycket viktiga men också flesta av informanterna upplevde att de inte nådde den nivå i verkliga livet. Skillnaden mellan verkligheten och önskan till hur det kunde vara var betydande. Då man jämför figur 1 och 2 kan man se skillnaden mellan hur informanterna upplevde att påståenden beskriver dem i verkligheten och det som informanterna ansåg vara mycket viktigt. Skillnaden är mycket stor.

Figur 1. Hur informanterna ansåg att deras verklighet var.

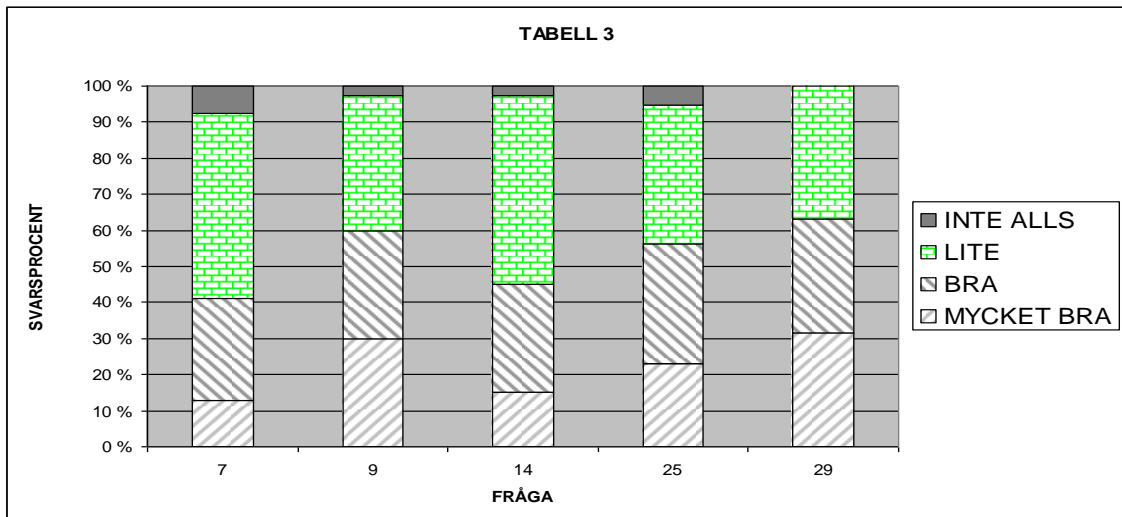

Figur 2. Hur viktigt informanterna ansåg de olika påståenden var.

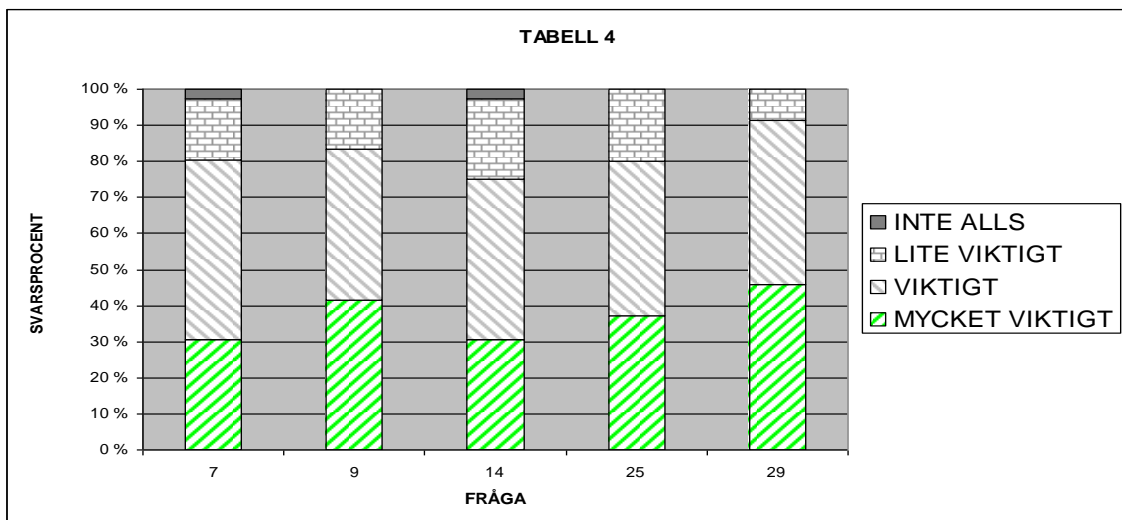
5.2 Självständighet i vardagen

De största problemområden som kom fram i studien var att informanterna upplevde att de har svårt med att sköta sin ekonomi, uttrycka sig själv muntligt, avsaknad av rutiner som underlättar vardagen, avsaknad av redskap som möjliggör att man kan skapa något samt avsaknad av vänner med vilka man kan göra tillsammans olika aktiviteter. De påståenden som informanterna upplevde att de hade mest svårigheter med var nummer 7, 9, 14, 25 och 29. I figur 3 och 4 kan man jämföra de påståenden som informanterna upplevde att de har mest svårigheter med. Figur 3 visar hur bra påståenden beskriver informanterna i verkligheten och figur 4 visar hur viktiga dessa påståenden upplevdes. Största skillnaderna kan man se vid påstående 9 - ”Jag kan uttrycka mig muntligt”, och påstående 29 - ”Jag har bekanta som jag kan göra olika saker med”. Dessa två påståenden kan man se att en stor del av informanterna önskar en förändring i medan påstående nummer 14 – ”Jag har rutiner och vanor som underlättar mina dagliga aktiviteter”, upplevdes inte speciellt viktigt fast än största delen av informanterna svarade att de har bara lite eller inte alls rutiner och vanor. Över hälften svarade att de sköter sin dagliga ekonomi bara lite eller inte alls, medan bara cirka 30 % ansåg att detta var mycket viktigt att sköta sin ekonomi.

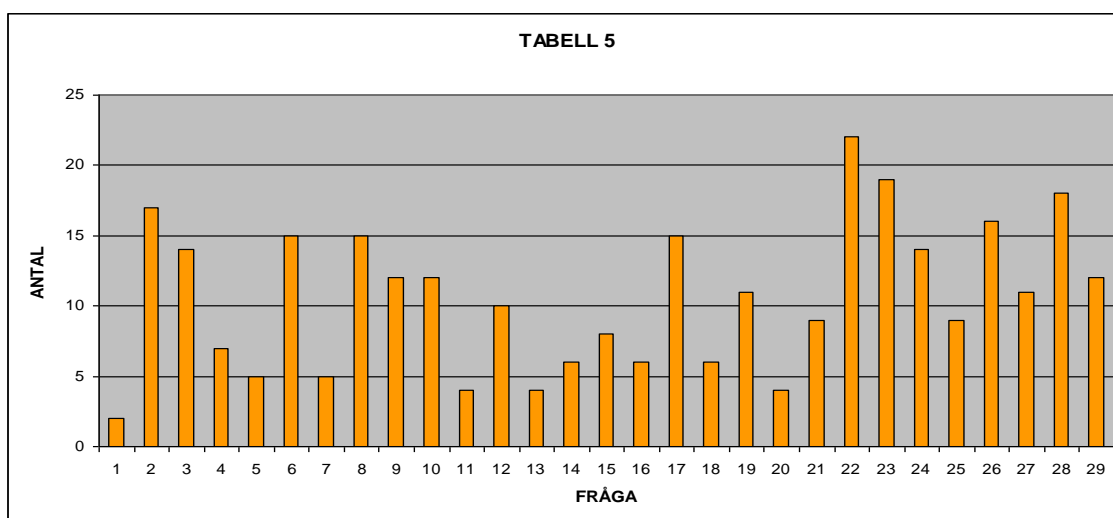
Figur 3. Hur informanterna upplevde att påståenden beskriver dem i verkligheten.

Figur 4. Hur viktiga informanterna upplevde att påståenden de hade mest problem med var.

De frigivna fångarna upplevde att de klarar av att sköta självständigt rätt så många delar av vardagen. De påståenden som informanterna upplevde att beskriver dem mycket bra berör främst grundsaker i vardagen. De flesta 56 % svarade att de har ett ställe att bo på och var de kan ta hand om sig själva, och att i hemmet finns tillräcklig utrustning så att de har möjlighet att ta hand om sig. Flesta av informanterna har också svarat att de klarar av att ta hand om vardagens grundsysslor som att sköta om sina måltider och medicinering, fysiskt klara av sina uppgifter samt att röra sig dit de behöver.

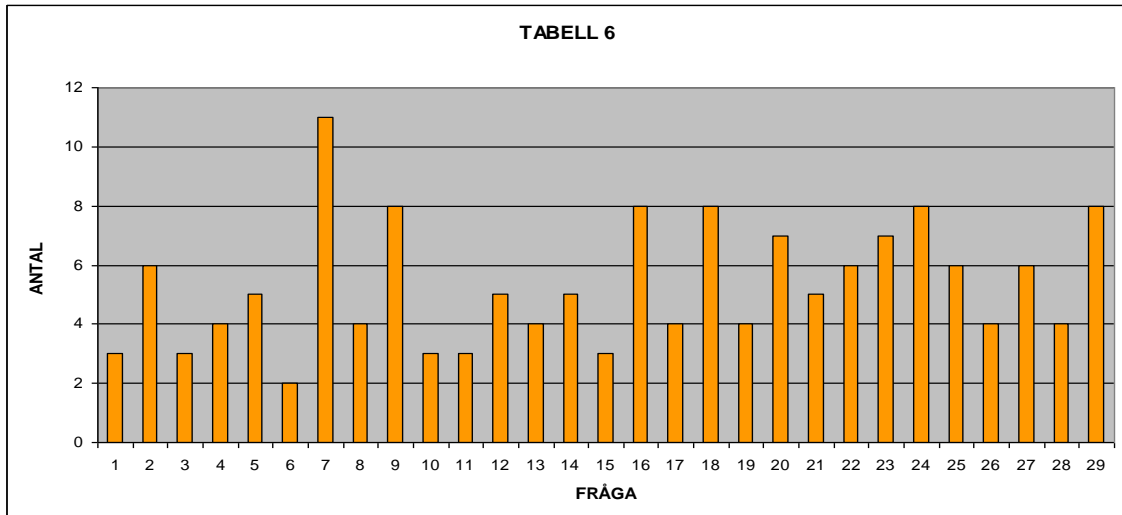
I studien kommer också fram att de frigivna fångarna upplever att de har ställen var de trivs och var de kan slappna av samt att de deltar i aktiviteter som de njuter av. Flesta av de som deltog i studien svarar att de känner personer som stöder och uppmuntrar dem vid behov. I figur 3 kan vi se hur många har svarat att de olika påståendena beskriver dem mycket bra.

Figur 5. Hur många som har svarat "Mycket bra" på de olika påståendena.

5.3 Önskan om förändring i vardagen

De områden som frigivna fångar främst önskar en förändring i handlar långt om dem själva och om deras sätt att handla i olika situationer. Allra mest önskades en förändring i sitt eget sätt att sköta sin ekonomi. Andra saker som informanterna önskade en förändring i var förmågan att kunna uttrycka sig muntligt, fungera mer naturligt i olika situationer samt ställa upp mål för sig själv och att sträva till att nå dessa mål. I studien kom också fram en önskan om en förändring gällande sociala kontakter och en önskan om förändring gällande utbildning och arbete. Informanterna önskade att de skulle ha flera bekanta och vänner med vilka de skulle kunna göra tillsammans olika saker med. De önskade också ett ställe var de kan få till stånd olika saker (som till exempel i skolan eller på arbetsplats). I figur 6 kan man se hur många svarade nummer 1 på de olika påstående.

Figur 6. Önskan om förändring per fråga.

6 DISKUSSION

I denna del kommer jag att diskutera de resultat som kommit fram i min studie. Jag kommer att jämföra resultatet från min studie till resultat från tidigare studier.

6.1 Resultatdiskussion

Denna studie förstärker de tidigare forskningarna gällande personer som kommit ut ur fängelset. Det vill säga hemmets, sociala relationernas, och meningsfulla aktiviteter betydelse. Också de delar informanterna upplevde som mest krävande, det vill säga personliga ekonomin, svårigheter att uttrycka sig och avsaknaden av rutiner var väl kända från tidigare (Kainulainen & Raunio 2003:12-13, Näkki 2006:67-67&71, Granfelt 2007, Uusitalo 2009).

Resultaten som kom fram i min studie förvånar mig eftersom ungefär två tredjedelar av de frigivna dömda fångarna gjorde sig under de fem observationsåren skyldiga till minst ett nytt brott som ledde till nytt ovillkorligt fängelsestraff eller samhällstjänst (RISE 2011:22). Jag tycker detta är märkvärdigt att i min studie kunde man läsa att frigivna fångar klarar sig rätt så bra i sin vardag och oöverkomliga problem kunde inte konstateras men ändå är det en så stor del av frigivna fångarna som återgår tillbaka till brott. En

förklaring till detta kan vara att min studie nått bara en liten del av personer med kriminell bakgrund, och dessa personer som deltagit i studien var sådana som frivilligt gick på klubbhus och likanande dagcenter för frigivna fångar. Man kan eventuellt anta att dessa personer som går på klubbhus och dagcenter är mer motiverade till ett sunt liv än de personer som inte går på sådana ställen. Det vore intressant att studera vidare i ämnet och undersöka vad det beror på att en så stor del av kriminella förnyar brott. Det vore också viktigt att fundera över hur man når dessa personer som inte går på klubbhus och dagcentren för det är oftast de som behöver mest stöd i att anpassa sig till samhället. En lösning till detta kunde vara att redan under fängelsetiden börja med ett effektivare anpassningsprogram. Jag ser det också som mycket viktigt att kontakten till olika stödorganisationer och myndigheter bör vara konstant ända från fängelsetiden till långt efter frigivningen. Redan under avhandlingen av fängelsestraffet borde fången få bli bekant med olika stödorganisationer så att han/hon skulle ha en så liten tröskel som möjligt att ta kontakt och gå med i olika verksamheter.

Som Whalley Hammel (2004:300-301) konstaterar i sin artikel skapar meningsfulla aktiviteter (*meaning* och *purpose*) en meningsfull vardag och höjer livskvaliten. En meningsfull vardag innehåller också möjlighete till egna val och möjlighete att själv kontrollera sitt liv. I min studie syns tydligt frigivna fångars önskan om samma aspekter som Whalley Hammel tar upp. Frigivna fångarna har en önskan om meningsfulla aktiviteter som skapar livskvalitet men det är också viktigt för dem att ha möjlighet till egna val och möjlighet att kontrollera sitt liv. Det kan vara svårt att ta ansvar för sin egen vardag och svårt att skapa egna rutiner efter ett fängelsestraff. Fängelsten har tydliga rutiner och regler som bör följas och under tiden då personen avhandlar sitt straff behöver han/hon inte ta hand om sin egen vardag. Jag ser detta som ett område som inte stöder personer att återgå till ett sunt liv i det civila. Det vore bra om fängelserna kunde satsa mycket mer tid och resurser på att stöda fångarna att själva kontrollera sina rutiner och vardag. För att kunna leva ett sunt liv måste man ha förmågan att kunna sköta grundskerna i sin vardag. Dagens fängelsen har för snäva möjligheter för fångarna att träna på sina färdigheter att ta hand om sig själv. Man kan inte vänta sig att en person som har avhandlat ett fängelsestraff, och varit mycket passiv då det gäller planeringen och organiseringen av vardagen, klarar galant av detta då han/hon frigörs.

I studien kommer också fram att de frigivna fångarna upplever att de har ställen var de trivs och var de kan avslappna samt att de deltar i aktiviteter som de njuter av. Det skulle vara intressant att veta djupare vilka dessa ställen och aktiviteter är. Det är mycket viktigt att ha ställen var man upplever att man trivs och var man kan slappna av, dessa ställen borde vara sådana som stöder till ett sunt liv utan brottslighet och eftersom frigivna fångar ofta har problem med missbruk borde dessa ställen vara sådana som inte frestar en till dåliga vanor. Som jag redan tidigare tog upp är det mycket viktigt att ha ställen var man trivs på och kan slappna av på men om detta ställ innehåller alkohol-drycker på närmaste krogen måste man fundera hur bra detta egentligen är. Vi som professionella säger lätt hur en annan person skall leva och vad som är bra och vad som är dåligt, men till sist och slut är det individen alltid själv som avgör hur han/hon vill leva. Detta med berusningsmedel och krogar är en mycket svår fråga som det lönar sig att funder på hur man själv som professionell förhåller sig till. Det är självklart att vi inte kan uppmuntra någon till användning av berusningsmedel, men kan vi då tvärt förneka detta om någon upplever detta som njutningsfullt, avslappnande och tillgång till sociala kontakter.

Flesta av de som deltog i studien svarade att de känner personer som stöder och uppmuntrar dem vid behov medan bara 31 % svarade att de har sådana vänner som de kan göra olika aktiviteter med. Detta är intressant och väcker intresse för vidare forskning kring de frigivna fångars sociala relationer. Vad är det som gör att frigivna fångar upplever att de har bekanta som de kan vända sig till vid behov men att de frigivna upplever att de inte kan göra olika aktiviteter med dem. Att ha sådana vänner som de kan göra olika aktiviteter med var ändå en av de saker som informanterna svarade att de skulle önska att de hade mer av. Jag själv blev i alla fall och fundera på vilka är dessa personer som frigivna fångarna upplever att de kan vända sig till vid behov. Eftersom de flesta önskade att de skulle ha mer vänner och bekanta de kunde göra olika aktiviteter med kunde dagcentren, klubbhus och liknande samlingsplatser för frigivna fångar ordna mer aktiviteter för frivilliga deltagare. Genom att delta i sådana aktivitetsgrupper skulle frigivna fångarna kunna skapa nya sociala kontakter som har samma intressen som en själv. I bästa fall bildas nya vänskaper och personerna hittar sådana vänner de kan göra olika aktiviteter med även utanför dagcentren och klubbhusen.

De flesta som deltog i studien, 56 %, svarade att de har ett ställe att bo på och var de kan ta hand om sig själva samt att i hemmet finns tillräcklig utrustning så att de kan ta hand om sig själva men studien berättar kanske inte direkt att hur bra tar informanterna hand om sig fast de har utrustning och möjlighet till detta.

I studien svarade 56 % av informanterna att det är mycket viktigt att ta hand om sina närstående medan 87 % ansåg att de skulle kunna göra en förbättring inom detta. Detta tycker jag är en sak som skulle kunna lyftas mer fram i dagcentren och klubbhus. Att stöda till exempel de frigivna som har barn i att vara förälder. Speciellt i sådana fall då den frigivna har barn, men också överlag, skulle det vara viktigt att ta i beaktan familjen och andra närstående personer. Då en person avhandlar ett fängelsestraff berör det oftast fler personer än bara den som fått straffet.

Referensramen som valdes till detta arbete var MOHO, vars grund ligger i individens egen vilja, vana, utförande och miljö. Att utgå från en referensram som denna då man jobbar med frigivna fångar skapar det en stor kontrast mellan fångarnas situation i fängelset och efter frigivningen. Deras straff är att deras frihet och rätt att bestämma över sin vardag tas bort medan MOHO utgår från klientens egna val, handlingar, erfarenheter och självständighet. Om man utgår från MOHO då man jobbar med personer som har blivit vana med fängelsets stränga rutiner och det att han/hon inte behöver själv ha kontroll över sin vardag kan det kännas främmande för klienten att han/hon ska plötsligt själv ha kontroll över allting i sitt liv. Då kan man tänka sig att det är yrkespersonalens uppgift att stöda de frigivna fångarna att småningom ta kontrollen över sin vardag, men samtidigt bör personalen helatiden ha i tankarna klientens egen vilja, vana, utförande och miljö.

Det är dock inte självklart att alla dessa fyra delar, vilja, vana, utförande och miljö är klara för personerna som kommer ut ur fängelset. Dessa kan vara sådana områden som man måste börja jobba på till allra först. De frigivna kan ha svårt med att veta vad deras vilja egentligen är, deras upplevelser från tidigare kan vara negativa, de kan ha svårt att tolka och förutse olika situationer och de kanske har svårt med att göra val. Det vore viktigt att då jobba med tankar och känslor som hänger ihop med ens förmåga, effektivitet, njutning, belåtenhet samt till vad man tycker är viktigt och meningsfullt. Med vana

kan man se dessa processer som uppehåller vardagen. Efter ett långt fängelsestraff kan detta vara svårt för personer som blivit frigivna. Vanan innehåller också roller. Det är självklart att personens roller ändras än hel del då han/hon frigivs från fängelset. Det kan vara mycket svårt att byta roller i en så liten tid. Också miljön, både den fysiska och sociala miljön, kan upplevas problematisk av frigivna fångar. Många frigivna fångar kan eventuellt också ha problem med utförande då det gäller kommunikations och interaktions färdigheter. Det är egentligen MOHOs centrala områden som man bör jobba med då en person frigivs från fängelset.

6.2 Metoddiskussion

En enkät studie är utmanande då man vill studera frigivna fångar. Redan att få tag på tillräckligt många informanter med kriminell bakgrund är mycket svårt och dessa informanter jag lyckats få tag på kan tänkas vara bara en liten del av alla personer med kriminell bakgrund. Jag tror personligen inte att jag lyckades fånga in de informanter jag egentligen var ute efter, det vill säga sådana personer som mest behöver hjälp. Jag tror att de personer som deltog i min studie var sådana som redan har fått hjälp och brukar gå på klubbhus och dagcenter som är menade för personer som kommit ut ur fängelset, det vill säga sådana som är motiverade till att förbättra sina levnadssätt. Jag antar ändå att de som gör nya brott, efter att de blivit frigivna tidigare från fängelsen, ändå är i huvudsak de personer som inte går på klubbhus och dagcenter. Jag ser det som oerhört viktigt och en sak man borde aktivare jobba med att man skulle nå fler av de personer som inte ännu får stöd av tredjesektorens tjänster.

Studiens svaghet ligger i mängden av informanter, detta förminskar studiens reliabilitet och validitet. Jag hade väntat mig minst 65 i fyllda enkäter men fick tillbaka endast 40 stycken. Också enkäten som jag valt att använda i studien visade sig vara svår att fylla i bland en del av informanterna. Speciellt tredje delen, gällande önskan om förändring, visade sig vara svår att fylla i på det sättet som den var menad att fyllas i. Det vore ha varit intressant att få lite mer information vid vissa påståenden, men eftersom det var frågan om en enkätstudie blev informationen inte så djup och jag hade inte möjlighet att ställa specificerande frågor som man kan göra om studien görs som en intervju.

Att använda en enkät då man gör en studie som denna har både fördelar och nackdelar. Fördelarna är att man kan samla in större mängd material än med till exempel med intervjuer. Materialet som fås in med enkäter är på ett sätt lättare att analysera än intervjuer, eftersom resultatet bli mer kvantitativt än kvalitativt. Resultaten då man gör en studie med en enkät går lättare att generalisera och man kan lättare säga att en sak är så eller så. Nackdelarna med en enkätstudie är att man inte har möjlighet att kontrollera saker man bli att fundera över och man kan inte ställa preciserande frågor till informanterna. Man kan inte heller vara helt säker på att har alla informanterna förstått allting på samma sätt. Informationen som fås via enkäter blir oftast betydligt ytligare än den information man skulle få via intervjuer.

Överlag blev jag överraskad över hur positivt Stop Huumeille ry och KRIS förhöll sig till min studie. Personalen på dessa ställen var väldigt hjälpsamma och samarbetsvilliga. Jag fick också positiv feedback av informanterna via enkäterna, många av dem lämnade små tacksamma ord i kanten av enkäten och flera ville berätta lite mer om sig själva och skulle ha varit villiga att berätta ännu mer om sin situation.

KÄLLOR

- Aegler, B., Satink, T. 2009. Performing occupations under pain: the experience of persons with chronic pain. *SJOT* 16: 49-56
- Aubin, G., Hachey, R., Mercier, C. 1999. Meaning of daily activities and subjective quality of life in people with severe mental illness. *SJOT* 6:53-62
- Argentzell, Elisabeth., Håkansson, Carita., Eklund, Mona. 2012. Experience of meaning in everyday occupations among unemployed people with severe mental illness. *SJOT* 19:49-58
- Baron, Kathi., Kielhofner, Gary., Iyenger, Anita., Goldhammer, Victoria., Wolenski, Julie. 2007. OSA - Toimintamahdollisuuksien itsearviointi. *Käsikirja*. Psykologien Kustannus Oy. 94 s.
- Blomster, Peter. Linderborg, Henrik. Muiluvuori, Marja-Liisa. Salo, Irja. Tyni, Sasu. 2011. *Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja*. Rikosseuraamuslaitos. Kopiojyvä. 62 s. Tillgänglig: <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/7b7wbut14717k.pdf> Hämtad 19.5.2013.
- Granfelt, Riitta 2007. *Tuettua polkua vapauteen - Selvitys kriminalihuollon tukisäätiön asumispalveluista ammatillisen tuen näkökulmasta*. Kriminalihuollon tukisäätiö. Raportteja 1/2007. 35 s.
- Hillborg, Helene. Svensson, Tommy. Danermark, Berth. (2010). Towards a working life? Experiences in a rehabilitation process for people with psychiatric disabilities. *SJOT* 17:149-161.
- Hägglom-Kronlöf, et al. 2007. Experiences of daily occupations at 99 years of age. *SJOT* 14:192-200
- Jacobsen, Dag. 2003. *Förståelse, beskrivning och förklaring – Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Uppl. 1:5. Studentlitteratur. 316 s.
- Kainulainen, Sakari. Maria, Rautio. 2003. *Velkaantumisen yhteiskuntaan integroitumisen esteenä. Tutkimus vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien velkatilanteesta*. Kriminalihuollon tukisäätiö.
- Kaurala, Marjatta. Kylämarttila, Veikko. 2010. *Rangaistuksesta vapautuvan kuntoutujan asema*. Kriminalihuollon tukisäätiö. 58 s. Tillgänglig: <http://www.krits.fi/fin/julkaisut/raportit/> Hämtad 19.5.2013.
- Kelly, John R., Kelly, Janice R 1994. Multiple dimensions of meaning in the domains of work, family and leisure. *Journal of Leisure Research*. 26:250-274.

- Kielhofner, Gary. 2007. *The Model of Human occupation - Theory and Application*. Fourth edition. 565 s.
- Krespi Boothby, Margorit Rita. 2011. Insiders' View of their Role: Toward their Training. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*. 10:424-448.
- Kriminalihuollon tukisäätiö. 2003. *Vankilat, päihteet ja haittojen vähentäminen - Tilannekatsaus*. 24 s.
- Kriminalihuollon tukisäätiö & Rehellistä elämää. 2013. Tillgänglig: http://www.porttivapauteen.fi/vapautuvat/paihteettomat_olohuoneet Hämtad 5.5.2013
- Laliberte-Rudman, Deborah. Yu, Betty. Scott, Elizabeth. Pajouhandeh, Parnian. 2000. Exploration of the perspectives of persons with schizophrenia regarding quality of life. *American Journal of Occupational Therapy*. 54:137-147.
- Lloyd, Chris. King, Robert. McCarthy, Maree, Scanlan, Melissa. 2007. The association between leisure motivation and recovery: A pilot study. *Australian Occupational Therapy Journal* 54:33-41.
- Näkki Pirjo. 2006. *Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen*. Sosiaali ja terveysministeriö. 233 s. Tillgänglig: <http://pre20090115.stm.fi/hl1153130479674/passthru.pdf> Hämtad 19.5.2013.
- Uusitalo Liisa. 2009. *Rangaistukseen tuomittujen huumeiden käyttäjien terveystieto ja vertaistukiprojekti 2005-2008*. Kriminalihuollon tukisäätiö. 25 s.
- Sassi, Tarja. Huhtimo, Petra. 2009. *Ehjä Perhe - Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arviointi*. Kriminalihuollon tukisäätiö.
- Persson, Marit., Zingmark, Karin. 2006. Living with a person with Alzheimer's disease: Experiences related to everyday occupations. *SJOT* 13:221-228
- Tollén, Anita. Fredriksson, Carin. Kamwendo, Kitty. 2008. Elderly persons with disabilities in Sweden: Their experiences of everyday life. *Occupational Therapy International*. 15:133-149
- Townsend, Elizabeth. CAOT - Canadian Association of Occupational Therapists. 2002. Enabling occupation: An occupation therapy perspective. Ottawa. *CAOT Publications ACE*. 210 s.
- Vrkljan, Brenda. Miller-Polgar, Janice. 2001. Meaning of occupational engagement in life-threatening illness: A qualitative pilot project. *Canadian Journal of Occupational Therapy*. 68:237-246.
- Whalley Hammell, Karen. 2004. Dimensions of meaning in the occupations of daily life. *Canadian Journal of Occupational Therapy*. 5:296-305.

Bilagor

Helsingissä 30.1.2013

Hyvä vastaanottaja,

Olen toimintaterapeuttiopiskelija Malin Kovanen ammattikorkeakoulu Arcadasta. Teen opinnäytetyötäni aiheesta *Vankilasta vapautuneiden henkilöiden kokemuksia arjessa selviytymisestä*. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka vankilasta vapautuneet henkilöt kokevat arkensa sujuvuuden vapautumisen jälkeen. Tutkimuksessa selvitetään vankien kokemuksia tottumuksistaan ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa omaan arkeen ja valintoihin vankilasta vapautumisen jälkeen. Samalla selvitetään, mihin arkisiin asioihin vankilassa olleet henkilöt toivovat muutosta ja mitkä asiat koetaan tärkeiksi vankila-ajan jälkeen.

Olisin hyvin kiitollinen jos voisitte käyttää hetken aikaanne ja vastata oheiseen kyselyyn.

Tutkimukseen osallistuminen on luonnollisesti vapaaehtoista. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja kyselyn tulokset julkaistaan niin, että vastaajien henkilöllisyys ei paljastu. Teillä on myös mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa ilman, että se vaikuttaa jatkoonne. Tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minkäänlaisia seurauksia, eikä velvoita teitä mihinkään. Täytetyt lomakkeet säilytetään lukitussa arkistossa ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Valmis tutkimus julkaistaan oppilaitoksen sähköisessä järjestelmässä. Oppilaitoksen eettinen komitea on hyväksynyt tutkimussuunnitelman tammikuussa 2013.

Kyselylomakkeen täyttäminen kestää noin 15 minuuttia. Lomakkeessa on 29 lyhyehköä neliosaista väittämää. Väittämät liittyvät arkisiin asioihin. Väittämien kahteen ensimmäiseen osioon ("Kuvaa minua" ja "On minulle" -osiot) raksitetaan se kohta, joka kuvaa parhaiten vastaajan mielipidettä. Kolmanteen palstaan (Muutosjärjestys) merkitään numerot 1,2,3,4 siinä järjestyksessä, että numero 1 laitetaan sen väittämän kohdalle, mihin eniten toivoisi muutosta ja numero 2, mihin toivoisi toiseksi eniten, ja niin edelleen. Lomakkeen neljänteen osioon (Lisätietoja) voi halutessaan kirjata omia kommentteja.

Yhteyshenkilönä olen minä, Malin Kovanen. Toimintaterapian lehtori Annikki Arola toimii ohjaajana koulun puolesta. Palauttakaa ystävällisesti täytetty kyselylomake KRIS:in henkilökunnalle alueelliseen toimipaikkaan viimeistään 26.2.2013.

Lisätietoja tutkimuksesta:

Malin Kovanen, malin.kovanen@arcada.fi

Annikki Arola, puh: 0207 699 422 tai annikki.arola@arcada.fi

Kiitos vaivannäöstänne!

Ystävällisin terveisin

Malin

Lomakkeen täyttöohje

Lomakkeen saa täyttää täysin nimettömänä. Lomake on kaksipuolinen ja koostuu 29 lyhyehköstä väittämästä, jotka ovat jaettu neljään eri osioon. Kahdessa ensimmäisessä osiossa rastitetaan se kohta, jonka väittäjä kuvaa lähinten omaa mielipidettä. Kolmannen kohtaan, "Muutosjärjestys" merkitään numerot 1,2,3 ja 4 siten että numero 1 kertoo mihin toivoisi eniten muutosta, numero 2 toiseksi eniten ja niin edelleen. Lomakkeen neljänteen kohtaan, "Lisätietoja", voi halutessaan kirjoittaa väittämään liittyvän vapaamuotoisen kommentin. Täytetty lomake laitetaan kirjekuoreen ja annetaan KRISin työntekijälle joka toimittaa sen eteenpäin.

Hyvä yhteistyökumppani!

Olen toimintaterapeuttiopiskelija Malin Kovanen Arcada - Nylands Svenska Yrkeshögskolasta. Teen lopputyötäni aiheesta *Vankilasta vapautuneiden henkilöiden kokemuksia arjessa selviytymisestä*. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vankilasta vapautuneiden henkilöiden kokemuksia arjesta selviytymisestä ja mitkä arkeen liittyvät asiat he kokevat ongelmallisiksi. Tutkimusaineistoa kerään lomakkeella, joka täytetään "rasti ruutuun" -menetelmällä. Tutkimuksen tulosta voidaan hyödyntää vankilasta vapautuvien kuntoutusta suunniteltaessa ja antamaan vankilasta vapautuneiden kanssa työskenteleville henkilöille tietoa ongelmista, joita vanki kokee vapautumisensa jälkeen.

Lähetän teille kyselylomakkeet, jotka pyydän, että jaatte eteenpäin tutkimukseen osallistuville henkilöille. Tutkimukseen voi osallistua henkilö, jonka vapautumisesta on kulunut vähintään kolme viikkoa. Jokainen tutkimuslomake on saatekirjeen sekä täyttöohjeen kera kirjekuoressa, joka annetaan sellaisenaan tutkimukseen osallistuvalla tapaamisen yhteydessä ja kerrotaan lyhyesti tutkimuksen taustaa. Eli kuka tutkimuksen tekee, tutkimuksen tarkoituksen ja miten lomake tulisi täyttää. Mikäli tutkimukseen osallistuja tarvitsee opastusta lomakkeen täytössä, voi hän sitä pyytää KRISin henkilökunnalta. Kun lomake on täytetty, palauttaa osallistuja suljetun kirjekuoren KRISin henkilökunnalle. Kun vastauslomakkeet ovat täytetty, voitte postittaa ne takaisin minulle. Tutkimukseen saa osallistua nimettömänä ja henkilökohtaisia tietoja ei kerätä. Tutkimusaineistoon ei pääse käsiksi kukaan muu kuin tutkija ja aineisto käsitellään ja julkaistaan nimettömänä niin, että vastaajien henkilöllisyys ei paljastu. Tutkimukseen osallistujille ei koidu minkäänlaisia seurauksia ja osallistuminen ei vaadi muuta kuin 10–15 minuuttia aikaa kyselylomakkeen täyttämiseen. Vastaukset arkistoidaan ja säilytetään lukituissa tiloissa ja hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Valmis tutkimus julkaistaan oppilaitoksen sähköisessä järjestelmässä. Arcadan eettinen komitea on hyväksynyt tutkimussuunnitelman tammikuussa 2013.

Lomake koostuu neljästä eri osiosta. Kahdessa ensimmäisessä osiossa kyselyyn vastaaja rastittaa sen väittämän, joka kuvaa parhaiten vastaajan hänen omaa mielipidettään. Kolmanteen kohtaan, "Muutosjärjestys", vastaaja merkitsee numerot 1,2,3,4 siten, että numero 1 kertoo, mihin toivoisi eniten muutosta, numero 2 toisiksi eniten ja niin edelleen. Lomakkeen neljänteen kohtaan, "Lisätietoja", vastaaja voi halutessaan kirjoittaa väittämään liittyvän vapaamuotoisen kommentin. Kysely jatkuu lomakkeen kääntöpuolella, aiheena ympäristö, johon vastataan samalla tavalla kuin aikaisemmin. Kyselylomaketta ei saa monistaa, vaan on ehdottomasti käytettävä virallisia versioita.

Täytetyt lomakkeet voidaan postittaa minulle osoitteeseen: Markkinamäentie 79 B, 07960 Ahvenkoski. Mikäli teillä ilmenee kysyttävää, voitte ottaa minuun yhteyttä puhelimitse numeroon 040 7671 841 tai sähköpostitse osoitteeseen malin.kovanen@arcada.fi. Postittakaa täytetyt lomakkeet minulle 3.3.2013 mennessä. Toimintaterapian lehtori Annikki Arola toimii ohjaajana koulun puolesta.

Kiitos yhteistyöstänne!

Ystävällisesti

Malin Kovanen

Annikki Arola, puh: 0207 699 422 tai annikki.arola@arcada.fi

OSA - ARVIOINTILOMAKE

VÄITTÄMÄ

	KUVAA MINUA		ON MINULLE		MUUTOS-JÄRJESTYS		LISÄTIETOJA
	HYVIN	JONKIN VERRÄN	HYVIN TÄRKEÄ	JONKIN VERRÄN TÄRKEÄ	EI TÄRKEÄ	1-4	
1. Keskityn tehtäviini riittävästi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
2. Kykenen fyysisesti suoriutumaan tehtävisiäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
3. Huolehdin paikasta jossa asun.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
4. Pidän huolta itsestäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
5. Huolehdin itselleni tärkeistä henkilöistä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
6. Pääsen liikkumaan sinne mihin minun tarvitsee mennä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
7. Hoidan raha-asioitani.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
8. Huolehdin perusasioista kuten ruoastani ja lääkkeistäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
9. Osaan ilmaista asiani puhumalla.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
10. Tulen yleensä toimeen ihmisten kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
11. Pystyn yleensä selviytymään eteen tulevista ongelmista.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
12. Osaan rentoutua ja nauttia elämästä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
13. Saan tehtyä ne asiat, jotka ovat minulle tarpeellisia.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
14. Minulla on säännöllisiä tapoja jotka helpottavat päivittäisiä toimiani.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
15. Hoidan tehtävät joista olen vastuussa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
16. Toimin luontevasti erilaisissa tehtävissä (esimerkiksi opiskelijana, työntekijänä, vanhempana).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
17. Osallistun toimintaan, joka on minulle mieluista.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
18. Asetan itselleni tavoitteita ja toimin saavuttaakseni ne.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
19. Teen päätöksiä sen perusteella minkä koen tärkeänä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
20. Teen yleensä loppuun sen minkä olen suunnitellut.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
21. Mielestäni käytän hyvin niitä taitoja joita minulla on.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Toimintamallollisuuskäsitteiden lisäarviointio OSA, arviointilomake. Copyright © 2007 Psykologien Kustannus Oy, Helsinki.
Kaikki oikeudet pidätetään, ostamienkin toistaminen kielletty.

71031

OSA – YMPÄRISTÖ

VÄITTÄMÄ

	KUVAAVAT YMPÄRISTÖÄ			TÄRKEYS			MUUTOS-JÄRJESTYS		LISÄTIETOJA
	ERITTÄIN HYVIN	HYVIN	JONKIN VERRAN	EI LAINKAAN	HVIN TÄRKEÄ	TÄRKEÄ	JONKIN VERRAN	TÄRKEÄ	
22. Minulla on paikka jossa asun ja huolehdin itsestäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Asuinpaikassani on tarpeelliset välineet, jotta voin huolehtia itsestäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Minulla on paikka jossa voin työskennellä ja saada aikaan jotain (esimerkiksi koulu, työpaikka).	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Minulla on tarpeelliset välineet, jotta voin saada aikaan jotain.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Minulla on paikkoja, joissa voin viihtyä ja rentoutua.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Minulla on mahdollisuus tehdä asioita joista pidän.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Tunnen ihmisiä, jotka tarvittaessa tukevat ja rohkaisevat minua.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Minulla on tuttavia, joiden kanssa voin tehdä erilaisia asioita.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

